

AFRO-TÜRKLER ETNİK KÖKEN VE KİMLİK, ÇİZGİ KİTABEVİ: KONYA (Pof. Dr. Erdal AKSOY)

KİTAP TANITIMI

Hakkı Taşğın

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kölelik meselesi Dünya çapında hayli etkileri olan ve olmaya devam eden bir olgudur. Batı'nın, Dünya'nın farklı coğrafyalarındaki etkinliğini arttırmamasıyla birlikte Köle Ticaretleri başlamış ve Batı'nın kapitalist ekonomi alanında bugünkü dinamizmini yaratan temeller köleler üzerinden atılmıştır. Kölelik ve Köle Ticareti meselesinin uluslararası alanda olumsuz bir olgu olarak okunmaya başlamasıyla birlikte bu konunun görünürlüğünün azaltılması için gerekli çabalara girilmiştir. Buna rağmen mesele toplumsal hafıza ve bakiyede yaşamaya devam etmektedir.

Erdal Aksoy'un Mart 2019'da Çizgi Kitabevi'nden çıkan "Afro-Türkler Etnik Köken ve Kimlik" kitabı; Batı'da, Osmanlı Devleti'nde ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Kölelik ve Köle Ticareti meselesini ele almaktadır. Köle Ticareti, 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar devam etmiş ve milyonlarca insanı özellikle de Afrikalıları etkilemiştir. Kitapta öncelikle Batı'da köleliğin tarihi ele alınmış sonrasında da köleliğin Osmanlı Coğrafyası ve Türkiye'de ortaya çıkmasına ve yasaklanmasına değinilmiştir. Kölelik resmi olarak yasaklandıktan sonra evlatlık/besleme adı altında toplumsal alanda bir süre daha devam etmiştir.

Batı'daki ve Türk Dünyasındaki köleliğin kitaptaki temel ayrım noktası; Batı'daki köleliğin ağır işlerde, daha sert kurallara tabi olması Osmanlı'daki köleliğin ise daha ziyade ev içinde ve hizmet işlerinde olmasıdır. Ancak bunun yanı sıra şu da ifade edilmelidir ki Osmanlı Coğrafyasında köleliğin ilk görünür olduğu dönemlerde köleler ağır işlerde, tarlalarda çalıştırılmışlardır.

Osmanlı Devleti'nde kölelik, 1800'lü yıllarda Batı Ege bölgesindeki yabancı yatırımları olan çiftliklerin iş gücü ihtiyacını karşılamak için yabancılar tarafından Afrikalıların getirilmesiyle başlamıştır. O dönemde Anadolu'ya gelen Afrikalılar bugün Afro-Türkler olarak varlıklarını devam ettirmektedirler. Afro-Türkler; İzmir merkez Konak ilçesi Çimentepe, Sabırtaşı, Dolaplıkuyu, Eşrefpaşa, İkiçeşmelik, Tamaşalık ve Balıkuyu mahalleleri ile merkez Karabağlar ilçesi, Torbalı ilçesine bağlı Subaşı beldesi, Naime ve Tulum köyleri, Tire ilçesine bağlı Yeniçiftlik, Bayındır ilçesine bağlı Hasköy ve Çırpı köylerinde yaşamaktadırlar.

Bu kitabı meydana getiren çalışmada, Afro-Türklerin etnik köken ve kimlik algıları, göç hikayeleri ve kültürleri araştırılmıştır. Böylelikle bu çalışmayla literatüre yapılan katkı neticesinde Afro-Türklerin toplumsal alanda daha görünür kılınmaları amaçlanmıştır.

Afro-Türklerin yaşamış oldukları deneyimlerin anlam dünyalarındaki etkilerinin derinlemesine tespiti için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarına yarı-yapılandırılmış görüşme formu tekniği uygulanarak veriler toplanmıştır. Nitel araştırma; İzmir merkez Konak ilçesi Eşrefpaşa, Çimentepe, İkiçeşmelik ve Ballıkuyu mahalleleri, Karabağlar ilçesi, Torbalı ilçesine bağlı Subaşı Beldesi, Naime köyü, Tulum köyü, Tire ilçe merkezi ve Tire'ye bağlı Yeniçiftlik köyü ve Bayındır ilçesine bağlı Hasköy ve Çırpı yerleşim birimlerinde yapılmıştır. Örneklemin belirlenmesinde ve katılımcılara ulaşılmasında kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sahasında yaşayan Afro-Türkler kendi içlerinde genç-yetişkin (21-39 yaş grubu), orta-yetişkin (40-59 yaş grubu) ve yaşlılar (60+ yaş grubu) olmak üzere üç grupta sınıflandırılmışlar ve her gruptan 10 kişi olmak üzere toplamda 30 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişilerden yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler betimsel analiz uygulanarak çözümlenmiştir. Veriler dört aşamada kullanılmış ve analiz edilmiştir: betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması.

Sonuç olarak Afro-Türlere yönelik literatür oldukça zayıf, nitel araştırmalar ise hayli yetersizdir. Bu nedenle, Aksoy'un "Afro-Türkler Etnik Köken ve Kimlik" kitabı literatür açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu çalışma nitel araştırma yönteminin veri toplama tekniklerinden birisi olan görüşme formu ile sahadan derlenen verilerin analizi ve yorumlanmasıyla gerçekleştirilmesi hasebiyle de ilk olma özelliği taşımaktadır. Bu kitap, hem literatürdeki önemli bir alanı doldurmakta hem de o alana yönelik özellikle sosyoloji zemininde olmak üzere farklı disiplinlerde ve sahalarda çalışmalar yapılması gerektiğine de dikkat çekmektedir.